

УДК 355.018 : 159.99

Харченко А.А.¹, Серга Т.О.²

¹ студ. гр. СН-214м НУ «Запорізька політехніка»

² канд. соц. наук, доц. НУ «Запорізька політехніка»

ПРОБЛЕМИ РЕСОЦІАЛІЗАЦІЇ УЧАСНИКІВ БОЙОВИХ ДІЙ

Особи, які беруть участь у військових конфліктах, все рідше мають можливість після виходу з бойових дій зберегти фізичне та психічне здоров'я.

Різномісна й тривала дія несприятливих чинників зумовлює виникнення в людини високої нервово-психічної напруги. Тим, хто пройшов випробування війною, надається можливість розкрити і пізнати себе в умовах, коли опиняється перед найважливішою земною цінністю – життям людини, коли її цінність затьмарює все інше в світі. Саме тому цим людям важко повертатися до «нормального» людського життя. До життя, де гроші, матеріальні блага, дачі, машини та інше виявляються важливіше самого життя людини. Повернення до мирного життя має величезний вплив на особистість. Сучасний рівень відносин у нашому суспільстві в силу економічної кризи і соціальної нестабільності створює середовище, що саме по собі є не менш травмуючим для психіки людей, що повернулися з війни, ніж сама ситуація бойових дій. Отже, людина, виходячи з екстремальної ситуації, що пов'язана з загрозою для життя, зіштовхується із серйозними проблемами її непотрібності та нерозуміння в суспільстві.

Фізичне повернення не завжди збігається з психологічним: військовий після повернення розуміє, що все що було, минуло, але не відчуває це як «минуле». У певному сенсі можна говорити про активність інерції минулого, яка проявляється у феномені вторгнення минулого в сьогодення, незавершеності минулого, нерозірваного зв'язку «Я-актуального» з «Я-колишнім». Громадянське суспільство, як правило, відноситься до колишніх вояків з непорозумінням та побоюванням, що тільки усугубляє хворобливу реакцію ветеранів на незвичну обстановку, котру вони сприймають та розцінюють з притаманним їм фронтовим максималізмом. Людина, виходячи з екстремальної ситуації, що пов'язана з погрозою для життя, зіштовхується із серйозними проблемами її непотрібності та нерозуміння в суспільстві.

Свідченням того, що колишні УБД мають труднощі, щодо адаптації до умов мирного життя, є їх конфліктна поведінка в соціальному середовищі: нездатність прийняти нові правила «гри», небажання йти на компроміси, спроби вирішувати суперечки мирного часу звичними силовими методами. Колишні вояки підходять до мирного життя з фронтовими мірками та переносять військовий досвід поведінки до мирного часу, хоча і десь у глибині душі розуміють, що це неприпустимо. Після бойового гартування компроміси мирного часу, коли «ворог» формально таким не являється і застосування до нього звичних методів боротьби заборонено Законом, часто виявляється складним для психологічного сприйняття тими, у кого виробилась миттєва та загострена реакція на любую небезпеку. Багатьом фронтовикам взагалі важко стримуватися, виявляти гнучкість, відмовлятися від звички будь-що братися за зброю – у прямому чи переносному значенні цього слова. Деякі починають пристосовуватися, намагаючись не виділятися серед інших. Іншим це не вдається, і вони залишаються «бійцями» на все подальше життя. Яка ж із двох цих тенденцій у психологічному потенціалі учасників бойових

дій (творча або руйнівна) буде домінувати за мирних умов, на пряму залежить від індивідуальних особливостей ветерана, а також від умов, у яких вони опиняються після повернення з війни.

Вирішення цих проблем потребує комплексного підходу з боку держави, медичних установ, освітніх та соціальних організацій, а також з боку громадських об'єднань. Важливими кроками є створення спеціалізованих програм для психологічної реабілітації, професійної перепідготовки та правової підтримки ветеранів. Соціальна допомога у цьому контексті виконує ключову роль. Вона охоплює низку напрямів: психологічну реабілітацію, медичну підтримку, професійну адаптацію, працевлаштування, забезпечення житлом, правову допомогу, а також підтримку родин військовослужбовців. Основна мета соціальної допомоги – не просто надати матеріальні ресурси, а створити умови для успішної інтеграції ветерана у повсякденне життя, відновити його соціальні зв'язки, професійну активність і почуття гідності.

Згідно з чинним законодавством України, зокрема Законом України «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту», учасники бойових дій мають право на низку пільг і гарантій, включаючи безоплатне медичне обслуговування, психологічну підтримку, першочергове працевлаштування, пільги на комунальні послуги, санаторно-курортне лікування. Проте на практиці багато ветеранів стикаються з труднощами у доступі до цих послуг, що зумовлено як бюрократичними бар'єрами, так і нестачею фахових ресурсів. Особливе значення має психосоціальна допомога, яка спрямована на подолання посттравматичного стресового розладу (ПТСР), зменшення рівня агресії, тривожності, соціальної ізоляції. У цьому процесі важливу роль відіграють фахівці соціальної роботи, психологи, реабілітологи, а також волонтерські організації, що забезпечують індивідуальний підхід до кожного учасника бойових дій.

Крім того, варто зазначити необхідність реінтеграції ветеранів на ринок праці. Багато військових не мають цивільної спеціальності або втратили професійні навички під час служби. Тому важливо впроваджувати програми перекваліфікації, кар'єрного консультування, фінансової підтримки самозайнятості. У цьому напрямі активно працюють як державні служби зайнятості, так і громадські ініціативи – наприклад, програма «Ветеран Хаб», яка надає підтримку ветеранам у навчанні та працевлаштуванні. Не менш важливою є соціальна підтримка родин учасників бойових дій, адже саме сім'я часто стає першим ресурсом ресоціалізації. Проте родини також потребують допомоги – як психологічної, так і матеріальної, особливо у випадках, коли військовий отримав поранення або загинув. Надання комплексної допомоги сім'ї є передумовою стабільного та гармонійного повернення ветерана до соціального середовища. У підсумку можна зазначити, що успішна ресоціалізація УБД можлива лише за умов системного підходу, міжвідомчої взаємодії, соціально-

го партнерства та формування суспільної культури підтримки. Поряд із державними програмами необхідно є активна участь місцевих громад, благодійних фондів, ініціатив ветеранів, які краще розуміють потреби своїх побратимів і можуть пропонувати ефективні моделі допомоги.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Сафін О. Реабілітація та реадaptaція учасників бойових дій: психологічний дискурс / О. Сафін // Теоретичні і прикладні проблеми психології. – 2020. – Вип. 3(21). – С. 178-185.

2. Серeda Ю. О. Адаптація та реабілітація учасників військових конфліктів / Ю. О. Серeda // Актуальні проблеми сучасної психології: зб. наук. пр. – Умань : УДПУ, 2022. – С. 42-48.

3. Міжнародна організація з міграції. Соціальна реінтеграція ветеранів в Україні: аналітичний звіт. – Київ : МОМ, 2022. – 58 с.